

Małgorzata Miksza
Uniwersytet Łódzki

Działalność Polskiego Stowarzyszenia Montessori (1994–2015)

Geneza Polskiego Stowarzyszenia Montessori

Polskie Stowarzyszenie Montessori (PSM) powołane zostało z inicjatywy sympatyków pedagogiki M. Montessori. Inicjatorami były osoby, które w 1993 r. ukończyły Międzynarodowy Kurs Montessori. Odbychał się on w latach 1990–1993. Inicjatywę przeprowadzenia pierwszego tego typu kursu w Polsce podjęła Ewa Łatacz, pracownik naukowo-dydaktyczny na obecnym Wydziale Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego. Nawiązała ona wcześniej kontakty z Niemieckim Stowarzyszeniem Montessori z siedzibą w Aachen oraz nauczycielami montessoriańskimi w Niemczech. Wykłady i ćwiczenia kursowe odbywały się w Kolonii i częściowo w Polsce. Kurs ukończyło 27 osób. Aby zastosować w praktyce zdobytą wiedzę i umiejętności, już w 1993 r. rozpoczęto pracę montessoriańską np. w Katowicach, Łodzi i Warszawie. Chęć kontynuowania wspólnych działań doprowadziła do powołania stowarzyszenia. Dużo czasu i wysiłku włożono w opracowanie statutu i deklaracji programowej, pozyskanie osób zainteresowanych pedagogiką M. Montessori. Spotkanie założycielskie odbyło się 26 lutego 1994 r. na terenie Uniwersytetu Łódzkiego. Uczestniczyły w nim osoby z różnych miejscowości, np. Warszawy, Katowic, Krakowa, Jarosławia, Lublina. Przedstawiono wówczas propozycję statutu stowarzyszenia i wybrano osoby, które stanowiły zarząd pierwszej kadencji. Za siedzibę obrano Przedszkole Miejskie nr 220 w Łodzi. Powodem było to, że dyrektor tego przedszkola – Katarzyna Płoszajska była już od kilku lat zainteresowana teorią i praktyką montessoriańską. Pod koniec lat 80. XX w. w placówce tej gościł jeden z nauczycieli montessoriańskich – Hans Elsner. Tam również od września 1994 r. miała powstać grupa przedszkolna Montessori pracująca w oparciu o innowację pedagogiczną.

PSM zostało zarejestrowane 20 kwietnia 1994 r. Siedzibą PSM do dnia dzisiejszego jest Przedszkole Miejskie nr 220 w Łodzi.

Uzasadnienie merytoryczne powołania i działalności Polskiego Stowarzyszenia Montessori

Pedagogika Marii Montessori (1870–1952), osadzona w ruchu „nowego wychowania”, pedagogice humanistycznej i personalistycznej (zob. Miksza 2006; Kucha 2006), paradygmacie pajdocentrycznym, jest aktualna w XXI w. Humanistyczny, personalistyczny, podmiotowy wymiar teorii i praktyki pedagogicznej może być inspiracją dla rodziców, wychowawców i nauczycieli, aby pomagać wychowankowi w myśl tezy: „Pomóż mi samemu to zrobić”. Szczególnego znaczenia w obecnych czasach nabierają poglądy M. Montessori na wychowanie dla pokoju (por. Montessori 1973; 2009). Autorka twierdzi: „Prawdziwy pokój oznacza zwycięstwo sprawiedliwości i miłości między ludźmi: oznacza lepszy świat, w którym panuje harmonia” (Montessori 1973: 4; Berg 2007: 181). O taki świat warto zabiegać, stąd szeroko rozumiana edukacja człowieka powinna, zdaniem przedstawicieli PSM, oscylować wokół zacytowanej powyżej myśli.

Inne cechy edukacji w systemie M. Montessori to:

- szacunek dla rozwijającej się osobowości;
- troska o indywidualny i społeczny rozwój dziecka zgodny z „wrażliwymi fazami” w grupach wymieszanych wiekowo;
- samodzielność, odpowiedzialność jako wyznaczniki rozwoju dziecka;
- „polaryzacja uwagi” umożliwiająca rozwój, prowadząca do „normalizacji”;
- wychowawczy i edukacyjny sens „przygotowanego otoczenia”;
- przedszkola i szkoły dostosowane do faz rozwojowych dziecka;
- pomysłowe, oryginalne, kształcące pomoce rozwojowe („klucze do świata”);
- osoba dorosła – rodzic, nauczyciel, który „ogarnia swym ciepłem, ale nie spala, pomaga, lecz nie wyręcza”;
- pedagogika otwarta na dzieci o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych;
- przedszkole i szkoła przyjazne dziecku¹.

PSM, ceniąc myśl pedagogiczną M. Montessori, stara się ją popularyzować, aby poglądy Autorki miały swoją aktualizację, pogłębienie i kontynuację.

Dlaczego Łódź jest siedzibą Polskiego Stowarzyszenia Montessori?

Było co najmniej kilka powodów wybrania Łodzi na siedzibę PSM. Po pierwsze, inicjatywa wspomnianego kursu pedagogiki M. Montessori wywodzi się z tego miasta. Po drugie, Łódź leży w centralnej Polsce, jest miastem akademickim, zaangażowanym w promowanie pedagogiki alternatywnej, stąd jej położenie ułatwia kontakty z osobami zainteresowanymi pedagogiką Montessori w całej Polsce.

¹ Więcej na temat wychowania według Marii Montessori zob. Miksza (2014) oraz zakładka: Biblioteczka, www.montessori-centrum.pl [dostęp: 18.03.2016].

Na początku lat 90. XX w. było bardzo żywe zainteresowanie łódzkich przedszkoli koncepcją M. Montessori. Zaczęto je powoływać lub wprowadzać innowacje pedagogiczne.

Warto też przypomnieć, że Łódź miała chlubne tradycje związane z pedagogiką i pedagogią Montessori. Tutaj w okresie międzywojennym funkcjonowały przedszkola Montessori, głównie prywatne, m.in. pod kierownictwem Witki Kapłanówny „Dom Dziecięcy” przy Gimnazjum Żeńskim Marii Hochsteinowej, przy ul. Wólczańskiej 23, drugi przy ul. Piotrkowskiej 94, trzeci przy ul. Traugutta 12, a także „Dom Dziecięcy” przy Gimnazjum Żeńskim Eugenii Krygierowej, ul. Piotrkowska 157, „Dom Milusińskich”, przy Gimnazjum F. Jaszczuńskiej-Zelligmanowej, ul. Południowa 18. W Łodzi od roku 1928 instruktorką wychowania przedszkolnego i kierowniczką Wydziału Oświaty i Kultury Urzędu Miasta Łodzi była Janina Pawłowska. Ukończyła ona w roku 1927 kurs pedagogiki Montessori w Anglii. Przedszkola w Łodzi międzywojennej przez nią reorganizowane miały „ducha” montessoriańskiego. Koncepcja M. Montessori uwzględniona była również w kształceniu wychowawczyń przedszkoli².

Osoby zatrudnione na Uniwersytecie Łódzkim w latach 90. XX w. bardzo intensywnie rozwijały szeroko pojętą pedagogikę alternatywną, w tym pedagogikę Marii Montessori: prof. Bogusław Śliwerski, dr Ewa Łatacz, dr Małgorzata Miksza. Aktualnie pracownicy Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ, m.in. Katedry Teorii Wychowania, Katedry Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej, Katedry Historii Wychowania i Pedeutologii, prowadzą intensywne badania nad teoriami i nurtami w pedagogice tak w przeszłości, jak i teraźniejszości. Idee Marii Montessori odnajdują swoją egzemplifikację w dydaktyce, pracach badawczych i dyplomowych studentów, organizowanych konferencjach i publikacjach.

Cele i kierunki działań Polskiego Stowarzyszenia Montessori

Opierając się na założeniach teoretycznych myśli pedagogicznej M. Montessori oraz biorąc pod uwagę potrzeby praktyki edukacyjnej, najważniejszymi celami PSM są:

- kultywowanie i rozwój pracy pedagogicznej zgodnie z teorią pedagogiczną Marii Montessori – pogłębianie wśród członków Stowarzyszenia znajomości antropologii pedagogicznej i teorii M. Montessori;
- kształcenie i doskonalenie nauczycieli i wychowawców montessoriańskich;
- upowszechnianie idei M. Montessori wśród wszystkich zainteresowanych;
- inicjowanie i wspieranie organizacji placówek montessoriańskich³.

Aby wyżej wymienione cele realizować praktycznie, PSM od roku 1994 podejmuje następujące działania:

² O J. Pawłowskiej za: Łatacz (1996: 24–25).

³ Por. Statut PSM: www.montessori-centrum.pl [dostęp: 18.03.2016].

- organizuje działalność szkoleniową i doskonalącą poprzez kursy, seminaria, konferencje i spotkania tematyczne;
- prowadzi działalność informacyjno-publicystyczną („Biuletyn PSM”). Do stycznia 2016 r. wydano 60 numerów, a ostatnie cztery w wersji elektronicznej;
- nadaje patronaty i rekomendacje przedszkolom i szkołom Montessori. Aktualnie 25 placówek Montessori objętych jest patronatem/rekomendacją PSM⁴;
- prowadzi poradnictwo w zakresie teorii i praktyki montessoriańskiej.

Najważniejsze dotychczasowe przedsięwzięcia Polskiego Stowarzyszenia Montessori

Ukończenie międzynarodowego Kursu Pedagogiki Montessori w roku 1993 z jednej strony i specyfika kształcenia nauczycieli w Polsce do pracy w zakresie edukacji wieku dziecięcego z drugiej stały się inspiracją do wypracowania przez M. Mikszę programu autorskiego w zakresie szkolenia i doskonalenia nauczycieli montessoriańskich. PSM prowadzi następujące formy kursów doskonalących:

- kursy roczne dyplomowe w zakresie edukacji wieku dziecięcego (przedszkole, klasy 1–3), 260-godzinne z hospitacjami/praktykami, kończące się egzaminem teoretycznym i praktycznym. Kursy prowadzone są w Łodzi i innych miastach (aktualnie w Gorzowie Wielkopolskim);
- kursy propedeutyczne (60/65-godzinne) w zakresie edukacji przedszkolnej (kursy tygodniowe prowadzone latem i zimą);
- kursy 60-godzinne w zakresie wychowania małego dziecka (0–3. r. ż.);
- kursy 60-godzinne w zakresie pracy z seniorami w oparciu o pedagogikę M. Montessori;
- blok pedagogiki Montessori na studiach podyplomowych (270 godzin z hospitacjami) w Tychach;
- prowadzenie zajęć na zaproszenie szkół, przedszkoli, innych stowarzyszeń (np. w Raszowej koło Opola M. Miksza prowadziła zajęcia w ramach kursu dyplomowego zorganizowanego przez Niemieckie Stowarzyszenie Montessori z siedzibą w Aachen).

W czasie swojej działalności PSM przeprowadziło wiele innych kursów i szkoleń, m.in. z zakresu edukacji Montessori w klasach 4–6, edukacji matematycznej, językowej kosmicznej, terapii Montessori w tym z udziałem wykładowców z zagranicy. Wykładowcy z PSM zapraszani byli do prowadzenia kursów dyplomowych w innych krajach: w Niemczech i Czechach. Do końca roku 2015 przeprowadzono w PSM przeszło 80 kursów dyplomowych, propedeutycznych oraz tematycznych. Ukończyło je prawie 2000 osób.

⁴ Lista placówek: www.montessori-centrum.pl [dostęp: 18.03.2016].

Tradycją PSM są organizowane co najmniej raz w roku tematyczne spotkania, konferencje, seminaria z udziałem specjalistów i nauczycieli Montessori z kraju i z zagranicy⁵. Wiele z nich Katedra Teorii Wychowania UŁ objęła honorowym patronatem. Seminaria i kursy z zakresu pracy z seniorami objął Zakład Andragogiki i Gerontologii Społecznej UŁ. Do końca 2015 r. takich spotkań tematycznych zorganizowano prawie 30.

Wykładowcy i instruktorzy PSM posiadają pełne kwalifikacje pedagogiczne, mają ukończone dyplomowe kursy lub studia podyplomowe Montessori w Polsce lub za granicą, pracują lub pracowali w grupach Montessori co najmniej pięć lat. Posiadają stosowne certyfikaty uprawniające do prowadzenia szkoleń, wydane za granicą lub w Polsce⁶. Wykładowcy, aby wzbogacać zajęcia montessoriańskie o nowe treści, biorą udział w międzynarodowych kongresach, konferencjach krajowych, kursach i innych formach doskonalenia zawodowego, np. M. Miksza w roku 2012 ukończyła 124-godzinny Kurs L³M (Lebensbegleitend Lustvoll Lernen nach Montessori) w Austrii przygotowujący do pracy z seniorami w oparciu o pedagogikę M. Montessori.

Od roku 2013 organizowane są Polskie Dni Montessori. Ideą przewodnią jest współorganizowanie konferencji co roku w innym mieście z instytucją/placówką zainteresowaną promowaniem pedagogiki Montessori. I edycja odbyła się w Warszawie w dniach 15–17 marca 2013 r. we współpracy z Polskim Ośrodkiem Edukacji Montessori, II edycja miała miejsce w Łodzi 16–18 maja 2014 r. i została przygotowana z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Łodzi. III edycja odbyła się w dniach 20–22 lutego 2015 r. w Krakowie we współpracy z Akademią Ignatianum, a IV edycja odbędzie się w dniach 13–15 maja 2016 r. we Wrocławiu. W tym roku współorganizatorem jest Dolnośląska Szkoła Wyższa⁷.

Należy podkreślić, że każdego roku konferencji towarzyszy temat główny, a po konferencji przygotowana jest publikacja. Do tej pory ukazały się książki, które egzemplifikują kolejne tematy wiodące Polskich Dni Montessori. Redaguje je i opatruje słowem wstępnym M. Miksza. Wydawcą jest Palatum/Łódź. Dotychczasowe tytuły:

- 2014: *Edukacja w systemie Marii Montessori – wychowaniem do wartości*;
- 2015: *Język oknem na świat – edukacja językowa w pedagogice Marii Montessori*;
- 2016: *Pokój i wychowanie dla pokoju w pedagogice Marii Montessori* (w druku).

⁵ Szczegółowe dane od roku 1995 zamieszczone są w prezentacji multimedialnej: Jubileusz 20-lecia PSM, www.montessori-centrum.pl [dostęp: 18.03.2016].

⁶ Informacje o wykładowcach PSM w zakładce: Wykładowcy, www.montessori-centrum.pl [dostęp: 18.03.2016].

⁷ Więcej informacji: polskie-dni-montessori.edu.pl [dostęp: 18.03.2016].

Po konferencji we Wrocławiu przygotowana będzie publikacja pt. *Życie aktywne – życie kontemplacyjne. Vita activa – vita contemplativa*. Aktywność i cisza w pedagogice Marii Montessori.

W ramach działalności PSM organizowane są hospitacje placówek montessoriańskich oraz wyjazdy edukacyjne do Niemiec, Holandii, Austrii. W ostatnich latach były to wyjazdy do Tegernsee w Niemczech (2008) i Wertingen w Niemczech (2011), Wiednia (2015). W dniach 23–30 kwietnia 2016 r. zrealizowany będzie projekt wyjazdu do Bawarii w celu hospitacji przedszkoli i szkół Montessori (Wertingen, Dachau, Dietramszell), połączony z seminarium dotyczącym wychowania dla pokoju. Wyjazdy te organizowane są we współpracy z MoBil (Montessori Bildungsakademie) w Monachium. Wyjazd będzie współfinansowany przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej.

PSM aktywnie brało udział w pracach przygotowawczych do powołania Stowarzyszenia „Montessori–Europa. Wychowanie dla życia” (ME). Przed rejestracją ME zorganizowano, we współpracy z Katedrą Teorii Wychowania UŁ, III Międzynarodową Konferencję pt. *Pedagogika Marii Montessori – przyszłością dla Europy w 2002 roku*. Od chwili rejestracji ME, PSM należy do tego Stowarzyszenia. W latach 2003–2010 M. Miksza była członkiem zarządu i wiceprezydentem w latach 2008–2010. PSM współorganizowało z ME dwa kongresy: X w Krakowie w roku 2009 oraz XVI w 2015 r. w Lublinie⁸.

PSM opiniuje innowacje pedagogiczne oraz programy autorskie opracowane na podstawie pedagogiki M. Montessori. Przygotowano m.in. opinię do programu: „Zrozumieć świat wszystkimi zmysłami”. Autorkami są Anna Głowacka i Bogumiła Zdrojewska z Przedszkola Miejskiego nr 220 w Łodzi.

Wypracowane środki z działalności statutowej PSM oraz dotacje przyznawane na projekty edukacyjne przez Fundację Bankową im. Leopolda Kronenberga w Warszawie i Firmę Topic zaowocowały zakupem mebli i wyposażenia do Pracowni Montessori. Aktualnie PSM dysponuje kompletem pomocy rozwojowych Montessori, które są niezbędne do prowadzenia kursów i szkoleń w zakresie pedagogiki M. Montessori.

PSM współpracuje z licznymi instytucjami, fundacjami i placówkami w kraju oraz za granicą. Są to m.in.: Uniwersytet Łódzki (Katedra Teorii Wychowania, Zakład Andragogiki i Gerontologii Społecznej), Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet w Münster, Instytut Studiów Podyplomowych w Tychach, Przedszkole Miejskie nr 220 Łodzi, Przedszkole Integracyjne w Krakowie, Przedszkole im. św. Franciszka z Asyżu w Łodzi, Fundacja Rozwoju Dzieci im. Komeńskiego w Warszawie, Fundacja Bankowa L. Kronenberga w Warszawie, Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej w Warszawie, Fundacja św. Jadwigi w Morawie koło Strzegomia, Fundacja „Pro Liberis Silesiae”, Instytut Edukacji

⁸ Zob. kroniki kongresów: www.montessori.europe.com [dostęp: 18.03.2016].

Holistycznej w Tegernsee w Niemczech, MoBil w Monachium, Topic w Natolinie/Łodzi, Stowarzyszenie „Montessori-Europa. Wychowanie dla życia” z siedzibą w Bad Honnef, Oficyna Wydawnicza „Impuls” w Krakowie, Wydawnictwo Palatum Łódź/Natolin oraz stowarzyszenia i placówki Montessori w Austrii, Czechach, Holandii, Indiach, Irlandii, Niemczech, Szwecji i innych krajach.

Do PSM należy prawie 300 członków z całej Polski oraz jedna osoba z Austrii. Aktualnie czynnie działa Lubelski Oddział PSM.

Zapraszam do odwiedzenia naszej strony internetowej: www.montessori-centrum.pl.

Zamiast podsumowania

Najczęściej zadawanymi pytaniami podczas Kursów Pedagogiki M. Montessori są pytania o wolność dziecka. W czasie dyskusji na ten temat cytuję m.in. następującą wypowiedź Marii Montessori:

Kiedy w wychowaniu mówi się o wolności dziecka, zapomina się często, że wolność nie jest równoznaczna z pozostawieniem dziecka samemu sobie. Uwolnić dziecko tak ot, żeby robiło, co chce, nie oznacza, że jest ono wolne. Wolność jest zawsze wielką pozytywną zdobyczą. Nie osiąga się jej łatwo. Nie zdobywa się jej po prostu obalając tyranie, zrywając łańcuchy. Wolność to budowanie, trzeba ją budować zarówno w otaczającym świecie, jak i w sobie. Na tym polega nasze właściwe zadanie, jedyna pomoc, jaką możemy dać dziecku (Montessori, 1923, s. 9).

Bibliografia

Berg H. B. (2007) *Maria Montessori – poszukiwanie życia razem z dziećmi*, Kielce, Jedność.

Kucha R. (2006) *Pedagogika Marii Montessori w: Pedagogika. Podręcznik akademicki*, Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), t. 1, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.

Łatacz E. (1996) *Recepcja teorii pedagogicznej Marii Montessori w Polsce do roku 1939*, Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Miksza M. (2006) *Miejsce Marii Montessori (1870–1952) w klasyfikacjach prądów, kierunków i ruchów pedagogicznych w: Pedagogika alternatywna – dylematy teorii*, B. Śliwerski (red.), Kraków, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Miksza M. (2014) *Zrozumieć Montessori. Czyli Maria Montessori o wychowaniu dziecka*, wyd. 5, Kraków, Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Montessori M. (1923) *Die Selbsterziehung des Kindes*, Berlin.

Montessori M. (1973) *Frieden und Erziehung*, P. Oswald, G. Schulz-Benesch (red.), Freiburg.

Montessori M. (2009) *Wychowujcie dla pokoju. Dlaczego dziś wychowanie może mieć wpływ na świat? w: Pedagogika Marii Montessori w Polsce i na świecie*, B. Suma (red.), Łódź-Kraków, Palatum.